

KANCELARIA SENATU

BIURO KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

BKS/DPK-134/28910/14 MK

Warszawa, dnia 4 marca 2014 r.

Nr: 28910	Data wpływu 17 września 2013 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 24 lutego 2014 r.

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

TEMAT

**ZAOSTRZENIE PRZEPISÓW PRAWA KARNEGO
DOTYCZĄCYCH PRZEMOCY SEKSUALNEJ**

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

Krystyna Z.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą w celu zaostrzenia przepisów prawa karnego w zakresie odpowiedzialności za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEJ PETYCJE:

Autorka petycji postuluje zaostrzenie kar za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz wnosi o rozszerzenie katalogu sankcji, m.in. o karę od 25 lat pozbawienia wolności do dożywocia oraz dodanie do środków karnych kastracji i zadośćuczynienia materialnego.

Krystyna Z. uważa, że sprawcy zgwałcenia karani są zbyt łagodnie; średnia wyroków za gwałt ze szczególnym okrucieństwem wynosi zaledwie 3 lata pozbawienia wolności. Jej zdaniem sądy nie biorą pod uwagę następstw czynu oraz jego długotrwałych skutków fizycznych i psychicznych.

Autorka petycji powołuje się na policyjne statystyki z których wynika, że co roku w Polsce zgłaszanych jest od 1 800 do 2 300 gwałtów. Według informacji pochodzących z Niebieskiej Linii rocznie ofiarą gwałtu pada ok. 30 tys. kobiet, większość z nich nie zgłasza tego faktu z obawy przed prześladowcami i ich ewentualną zemstą oraz ostracyzmem społecznym. Sprawcy gwałtów i innej przemocy seksualnej często nie ponoszą odpowiedniej kary za swoje czyny, a winą i odpowiedzialnością obarczane są ich ofiary.

Zdaniem wnoszącej petycję, tylko skuteczność w ściganiu i drastyczne zwiększenie wymiaru kar oraz rozszerzenie katalogu kar może wpłynąć na zmniejszenie skali tego zjawiska w Polsce.

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. w art. 41 § 1 stanowi, że każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie.

Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.) w rozdziale XXV określa kary za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.

Postanowienia art. 197 § 1 kk dotyczą sprawcy, który przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego – za czyn ten przewidziana jest kara pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia: wspólnie z inną osobą, wobec małoletniego poniżej lat 15 lub wstępnego, zstępного,

przysposobionego, przysposabiającego, brata, siostry – podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 (197 § 3). W przypadku gdy sprawca dopuszcza się tego czynu ze szczególnym okrucieństwem grozi mu kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 (art. 197 § 4).

Przepis art. 198 kk dotyczy wykorzystania osób bezradnych lub cechujących się brakiem zdolności do rozpoznania czynu lub pokierowania swoim postępowaniem z powodu upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej. Sprawca, który doprowadza takie osoby do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Zgodnie z art. 199 kk doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności wskutek nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania jej krytycznego położenia zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 3. W przypadku poniesienia przez małoletniego szkody ustawodawca przewidział karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Dla sprawcy obcowania płciowego z osobą poniżej 15 lat lub dopuszczającego się prezentowania małoletniemu wykonania czynności seksualnej w celu zaspokojenia seksualnego w art. 200 kk przewidziano karę pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

W art. 200a kk zakazuje się nawiązania kontaktu z małoletnim poniżej lat 15 w celu popełnienia przestępstwa zgwałcenia lub obcowania płciowego, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej, zmierzając do spotkania z nim. Ustawa przewiduje dla sprawcy karę pozbawienia wolności do lat 3.

Publiczne propagowanie lub pochwalanie zachowań o charakterze pedofilskim podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 200b kk).

Dopuszczenie się obcowania płciowego w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry (kazirodztwo) zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 (art. 201 kk).

Art. 202 kk dotyczy publicznych prezentacji treści pornograficznych – w sposób narzucający ich odbiór osobie nie życzącej sobie tego – za ich dokonanie przewiduje się następujące kary: grzywnę, ograniczenie wolności albo pozbawienie wolności do roku.

Zmuszanie do uprawiania prostytucji przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytycznego położenia zagrożone jest karą pozbawienia wolności od roku do lat 10 (art. 203 kk).

Zgodnie z art. 204 kk stręczycielstwo i sutenerstwo jest przestępstwem. Osobie, która w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, nakłania inną osobę do uprawiania prostytucji lub ułatwia jej ten proceder grozi kara pozbawienia wolności do lat 3. W sytuacji gdy nakłaniany jest małoletni, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Ostatnie nowelizacje Kodeksu karnego oraz Kodeksu postępowania karnego, które weszły w życie 27 stycznia 2014 r. zmieniają tryb ścigania przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Dotychczas na wniosek pokrzywdzonego ścigano przestępstwa: zgwałcenia, nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia oraz wykorzystania bezradności innej osoby lub upośledzenia umysłowego czy choroby psychicznej w celu doprowadzenia do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, a obecnie ścigane będą z urzędu.

Ustawodawca wprowadził także nowe rozwiązania dotyczące przesłuchań ofiar tych przestępstw w celu zminimalizowania ich negatywnych przeżyć. W związku z tym osoba poszkodowana będzie przesłuchiwana tylko raz i odbywać się to będzie w specjalnym, przyjaznym otoczeniu oraz w obecności psychologa. Rozmowa będzie nagrywana i odtwarzana w trakcie rozprawy sądowej. W razie konieczności ponownego przesłuchania ofiary odbędzie się to w drodze telekonferencji, aby uniknąć konfrontacji ze sprawcą.

Podkreślić trzeba, że Kodeks karny za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości nie przewiduje kar: kastracji, pozbawienia wolności od 25 lat do dożywocia, zadośćuczynienia materialnego – o jakie wnioskuje autorka petycji.

Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2014 r., Nr 24), która weszła w życie 22 stycznia 2014 r., reguluje postępowanie wobec osób spełniających łącznie następujące przesłanki:

– odbywają prawomocnie orzeczoną karę pozbawienia wolności lub karę 25 lat pozbawienia wolności a kara jest odbywana w systemie terapeutycznym;

– w trakcie postępowania wykonawczego występowały u nich zaburzenia psychiczne w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych;

– stwierdzone zaburzenia psychiczne mają taki charakter lub takie nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której granica wynosi co najmniej 10 lat.

Ustawodawca umożliwi dyrektorom zakładów karnych posiadającym odpowiednią opinię psychiatryczną lub psychologiczną – przed wyjściem sprawcy na wolność – złożenie wniosku do Sądu Okręgowego o uznanie takiej osoby za stwarzającą zagrożenie. Sąd Okręgowy przed rozpoznaniem sprawy jest zobligowany do powołania 2 biegłych lekarzy psychiatrów, bez ich opinii nie będzie mógł orzec o nadzorze prewencyjnym lub umieszczeniu w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym. W sprawach dotyczących osób z zaburzeniami osobowościowymi konieczne będzie zasięgnięcie opinii biegłego psychologa, a w sprawach osób z zaburzeniami preferencji seksualnych – opinii biegłego lekarza seksuologa lub certyfikowanego psychologa – seksuologa.

Osoby stwarzające zagrożenie będą decyzją Sądu Okręgowego (Wydział Cywilny) poddane nadzorowi prewencyjnemu sprawowanemu przez komendanta Policji właściwego terytorialnie lub umieszczane w Ośrodku, jeżeli charakter stwierdzonych u nich zaburzeń psychicznych wykazywać będzie duże prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego. Umieszczenie w Ośrodku będzie połączone z zastosowaniem terapii. Osoba nadzorowana zostanie zobowiązana do każdorazowego informowania komendanta Policji o zmianie danych osobowych: imienia lub nazwiska oraz miejscach stałego pobytu i zatrudnienia, a w szczególnych wypadkach o miejscu aktualnego i zamierzonego pobytu oraz terminach i miejscach wyjazdów. Zgodnie z założeniami ustawy zastosowanie środka leczniczego nie stanowi powtórnego skazania i zależeć będzie od aktualnego stanu psychicznego sprawcy przestępstwa po odbyciu przez niego kary w zakładzie karnym.

PRACE LEGISLACYJNE:

Poselski projekt ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i o zmianie niektórych innych ustaw (wniesiony 17 grudnia 2013 r. przez posłów Solidarnej Polski).

Autorzy projektu ustawy dostrzegają potrzebę zwiększenia efektywności zwalczania przestępstw na tle seksualnym. Ich zdaniem zaproponowane w projekcie rozwiązania – nowe mechanizmy ochrony prewencyjnej – mogą wpłynąć na wzrost zaufania społecznego do instytucji państwowych.

W projekcie proponuje się zdefiniowanie przestępczości seksualnej i odniesienie jej do przestępstw: zgwałcenia, wykorzystania bezradności lub upośledzenia, nadużycia zależności, obcowania płciowego z małoletnim, kazirodztwa. Zakłada się, że sprawcy wyżej wymienionych przestępstw będą umieszczani w specjalnym rejestrze publicznym, niezależnym od Krajowego Rejestru Karnego. Organem prowadzącym rejestr będzie Biuro Informacyjne Krajowego Rejestru Karnego Ministerstwa Sprawiedliwości. Umożliwi to

niezwłoczne przekazywanie do rejestru danych z Krajowego Rejestru Karnego. Umieszczenie danych sprawcy będzie następowało z urzędu, jako następstwo prawomocnego skazania. Rejestr będzie zawierał informacje o miejscu pobytu sprawcy oraz jego wizerunek. Sprawca zostanie zobligowany do zgłaszania każdorazowo zmiany miejsca pobytu, najpóźniej w trzecim dniu, we właściwej terytorialnie jednostce organizacyjnej Policji. Naruszenie tego obowiązku będzie stanowić wykroczenie. Sąd orzekający będzie miał możliwość orzeczenia o wyłączeniu publikacji w rejestrze gdy opublikowanie takie prowadziłoby do pokrzywdzenia ofiary lub niosłoby za sobą niewspółmiernie surowe skutki dla skazanego.

W projekcie przewidziano też utworzenie policyjnej mapy zagrożeń przestępstwami na tle seksualnym, która będzie udostępniona na stronie internetowej Komendy Głównej Policji.

Ponadto, w projekcie zakłada się wprowadzenie całkowitego zakazu wykonywania zawodu lub podejmowania zajęć z małoletnimi przez przestępców objętych rejestrem.

Wnioskodawcy projektu proponują nowy rodzaj wykroczenia, zagrożonego karą grzywny dla pracodawców i innych organizatorów imprez dla małoletnich, którzy dopuszczają do wykonywania zawodu lub pracy z małoletnimi przez sprawcę przemocy seksualnej.

Autorzy projektu uważają, że zwalczając przestępczość seksualną w państwie nie można ograniczyć się do wykrywania i karania sprawców przestępstw, ale trzeba podejmować aktywne środki ochrony.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Wśród interpelacji poselskich wniesionych w VII kadencji Sejmu na uwagę zasługuje interpelacja (nr 1648) posła Roberta Biedronia dotycząca funkcjonowania „Platformy – Stop przemocy seksualnej w Polsce” koordynowanej przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania. Platformę tworzą przedstawiciele ministerstw, prokuratur, eksperci ze środowiska medycznego oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz walki z przemocą wobec kobiet. Poseł w interpelacji pytał o status prawny dokumentu „Procedura postępowania Policji i placówki medycznej z ofiarą przemocy seksualnej” oraz o tryb jego wdrażania do codziennej pracy podmiotów nią objętych.

W odpowiedzi sekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów Agnieszka Kozłowska-Rajewicz poinformowała, że choć dokument nie ma charakteru powszechnie obowiązującego prawa, to stanowi rekomendacje dla Policji i placówek medycznych w całym kraju. Komenda Główna Policji opracowała załączniki do procedury w postaci sprawozdania z badania osoby pokrzywdzonej przestępstwem przeciw wolności, seksualności, obyczajności oraz protokołu z zabezpieczenia śladów. Dokumenty te zawierają wytyczne dla policjantów

i dzielnicowych mających pierwszy kontakt z ofiarą przestępstw na tle seksualnym.

Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, w celu zmiany świadomości społecznej o przemoc seksualnej, sukcesywnie organizuje akcje edukacyjno-informacyjne, szkolenia dla służb medycznych i porządkowych oraz konferencje. Przygotowane przez Biuro informacje prasowe, służące zwiększaniu świadomości społecznej, ukazały się w ramach szeroko zakrojonej akcji medialnej – w mediach lokalnych i ogólnopolskich m.in. w: Polsat, TVN, TVP Info, RMF, TOK FM, ESKA, Onet.pl, Interia.pl, Gazeta.pl.

INFORMACJE DODATKOWE:

Rzeczpospolita Polska 18 grudnia 2012 r. podpisała Konwencję Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Zgodnie z zaleceniami Konwencji (obecnie trwają przygotowania do jej ratyfikacji) zostało zmienione prawo dotyczące ścigania przestępstwa zgwałcenia oraz innej przemocy seksualnej. Nowelizacja prawa karnego, która zmienia tryb ścigania tych przestępstw, zaczęła obowiązywać od 27 stycznia 2014 r. W Polsce przemoc seksualna nie jest zjawiskiem marginalnym, a osoby jej doświadczające nie były dotychczas wystarczająco chronione. Z powodu braku systemowych rozwiązań dotyczących przeciwdziałania przemocy seksualnej sprawcy zbyt często nie ponosili odpowiedzialności karnej za swoje czyny. Winne są też zakorzenione stereotypy społeczne postrzegania ofiar gwałtów jako prowokatorów zdarzenia oraz łatwego usprawiedliwiania sprawców. Zmiany w prawie mają zapewnić skuteczniejszą ochronę przed przestępstwami na tle seksualnym oraz ułatwić ściganie ich sprawców.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania Agnieszka Kozłowska-Rajewicz włączyła się w działania na rzecz skutecznego przeciwdziałania przestępstwom seksualnym, 14 lutego 2013 r. podpisała z Fundacją Feminoteka „Porozumienie na rzecz przeciwdziałania gwałtom i innym rodzajom przemocy seksualnej oraz ochrony ofiar przed wtórną wiktyimizacją”. Strony zobowiązały się m.in. do wspólnego, bezzwłocznego działania na rzecz wypracowania i wprowadzenia: systemowych rozwiązań dotyczących przeciwdziałania przemocy seksualnej, szczegółowych wytycznych dla policjantów i dzielnicowych, którzy mają pierwszy kontakt z ofiarą i prowadzą przesłuchania oraz postępowania przygotowawcze. Przestrzeganie zasad równego traktowania, w tym przeciwdziałanie molestowaniu seksualnemu kobiet, przyjęto jako priorytet działania: pełnomocnika komendanta głównego ds. ochrony praw człowieka, pełnomocników komendantów wojewódzkich Policji ds. ochrony praw człowieka i pełnomocnika komendanta głównego Policji ds. równego statusu kobiet i mężczyzn w Policji. Systematycznie przeprowadzane są akcje edukacyjno-informacyjne mające na celu zmianę świadomości społeczeństwa w zakresie przemocy

seksualnej oraz szkolenia służb policyjnych, medycznych, nauczycieli i pedagogów.

Z doświadczeń międzynarodowych wynika, że sprawców przestępstw seksualnych należy poddawać systematycznej kontroli, także po odbyciu orzeczonych kar. Najbardziej rozpowszechnionym środkiem kontroli jest tworzenie rejestrów sprawców i ich publiczne udostępnianie. Model amerykański, który skutecznie działa od ponad dziesięciu lat pokazuje, że sprawowanie kontroli społecznej nad sprawcami często wpływa na ich powstrzymanie od powrotu do przestępstwa. Zbliżone do systemu amerykańskiego, ale z różnym zakresem udostępniania zgromadzonych danych, są systemy rejestrowania sprawców w Australii, Wielkiej Brytanii i Kanadzie.

REKOMENDACJE BIURA:

Mając na uwadze powyżej zaprezentowane informacje, Biuro nie dostrzega potrzeby podjęcia prac legislacyjnych postulowanych w petycji.

Ostatnia nowelizacja przepisów prawa karnego mająca na celu zmianę trybu ścigania sprawców przemocy seksualnej – ściganie z urzędu, a nie na wniosek pokrzywdzonego oraz zmienione zasady przesłuchań – powinna przynieść poprawę poziomu ochrony społeczeństwa przed sprawcami przemocy seksualnej.

Istotne wydaje się także ujednoczenie sposobów postępowania z ofiarami przemocy oraz szkolenie służb zobowiązanych do udzielania takiej pomocy.

Duże nadzieje na poprawę sytuacji są związane z obowiązującą od 22 stycznia 2014 r. ustawą dotyczącą postępowania z osobami z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Zawarto w niej rozwiązania dotyczące izolacji sprawców najgroźniejszych przestępstw.

OPRACOWAŁA

Marzena Krysiak

DYREKTOR

Anna Pomianowska-Bąk